

активності. З метою вирішення цієї суперечності щодо активного залучення банківських ресурсів для досягнення основної мети – розвитку економіки і підвищення її ефективності – актуальною проблемою держави є вирішення таких основних завдань: сприяння та часткове формування конкурентоспроможного ринку інвестиційних банківських ресурсів, стимулювання створення кредитними установами достатнього для здійснення інвестування власного капіталу і забезпечення його збережуваності; забезпечення зниження ризику в інвестиційній діяльності; забезпечення дохідності коштів.

Тому, враховуючи вищевикладене, зазначимо: для того, щоб покращити інвестиційний клімат та забезпечити подальший розвиток інвестиційної діяльності банків в Україні, необхідна обґрунтована державна інвестиційна політика, спрямована на перетворення вітчизняних банків в активних інвесторів української економіки, яка забезпечить усунення інвестиційного «голоду» в Україні та мобілізацію достатніх обсягів інвестиційних ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку економіки.

Перспективи подальших досліджень

У цьому контексті актуальними для перспективного наукового пошуку є порівняльний аналіз фінансового забезпечення кредитними ресурсами в різних державах і визначення пріоритетів адаптації зарубіжного досвіду до реальних умов України.

1. Васюренко Л.С. *Взаємозалежність розвитку банківського сектору та інвестиційної діяльності в Україні* / Л.С. Васюренко // *Банківська справа*. – 2007. – №1. – С.25–28. 2. Матвієнко П.В. *Формування інвестиційного потенціалу вітчизняних банків* / П.В. Матвієнко // *Економіка та держава*. – 2007. – №4. – С.51–54. 3. Луців Б.Л. *Банківська діяльність у сфері інвестицій: навч. посіб.* – Тернопіль: Економічна думка, Картблани, 2001. – 320 с. 4. Руденко М.О. *Аналіз діяльності банків України у сфері фінансових інвестицій* / М.О. Руденко // *Регіональна економіка* – 2008. – №4 – С.119–124. 5. Криклій А.С. *Сучасний стан та особливості діяльності вітчизняних банків в інвестиційній сфері* / А.С. Криклій // *Економіка та держава*. – 2008. – №6. – С.6–9. 6. Галько О.Р. *Тенденції розвитку банківської інвестиційної діяльності в Україні* / О.Р. Галько // *Регіональна економіка*. – 2007. – №1. – С.197–199. 7. Луців Б.Л. *Інвестиційний потенціал банківської системи України* / Б.Л. Луців, Т.Б. Стечишин // *Фінанси України*. – 2009. – №9. – С.67–77. 8. Глуценко С.В. *Інвестиційні послуги банків: зарубіжна практика та українські перспективи* / С.В. Глуценко // *Фінанси України*. – 2007. – №5. – С.96–102. 9. Боровікова М. *Інвестиційна діяльність і капіталізація комерційних банків у період дестабілізації економіки України* / М. Боровікова // *Вісник КНТЕУ*. – 2009. – №4. – С.18–24. 10. *Асоціація українських банків [Електронний ресурс] / Режим доступу: www.aub.com.ua*. 11. Данилишин Б. *Інвестиційні очікування в Україні у 2009 році [Електронний ресурс] / Режим доступу: www.radiosvoboda.org/content/Article/1490851.html*. 12. *Все о строительстве в Украине [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://ibud.ua/?cat=news&it=8672>*. 13. *Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] / Режим доступу: www.bank.gov.ua*.

УДК 339.01

В.М. Ячменьова, З.О. Османова

Національна академія природоохоронного та курортного будівництва, м. Сімферополь

СУТНІСТЬ ПОНЯТЬ “АДАПТАЦІЯ” ТА “АДАПТИВНІСТЬ”

© Ячменьова В.М., Османова З.О., 2010

Розкрито сутність понять “адаптація” і “адаптивність”; виявлено ідентичність і відмінність між цими поняттями; сформульовано визначення адаптації і адаптивності у межах об’єкта дослідження — соціально-економічної системи на мезорівні.

Ключові слова: адаптація, адаптивність, соціально-економічна система.

Essence of notions of “adaptation” and “adaptiveness” is exposed in the article; there are also revealed their similarities and distinctions; definitions of adaptation and adaptiveness are formulated within the framework of the research object — socio-economic system on mezolevel.

Keywords: adaptation, adaptiveness, socio-economic system.

Постановка проблеми

Економічні відносини початку ХХІ ст. характеризуються прискоренням ринкових змін, що висувають зовсім інші, нові вимоги до усіх суб’єктів господарювання як в Україні, так і за кордоном. Це результат переходу від командно-адміністративної системи господарювання до ринкової, що виявився доволі складним процесом, і до якого більшість суб’єктів господарювання зовсім не були готовими. Сьогодні ринкові зміни відбуваються доволі динамічно, що значно підвищує невизначеність і тим самим сприяє виникненню загрози. У таких умовах ефективність функціонування соціально-економічних систем, а саме – підприємств,

організацій та установ визначається їх здатністю правильно оцінювати ринкові зміни, що відбуваються, і дотримуватися оптимального напрямку розвитку.

Особливе значення у цих умовах набуває здібність до адаптації та адаптивність соціально-економічних систем. Незважаючи на зростаючу роль цих понять для діяльності підприємств, регіонів, соціально-економічних систем загалом вченими вони розглядаються доволі поверхнево.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Питання адаптації і адаптивності розглядалися вітчизняними та зарубіжними вченими-економістами. Серед них: І.А. Пітайкіна [11], О.А. Пастухова [9], В.М. Ячменьова [19, 20], Г.І. Ханалієв [14, 15], А.П. Максимович [7], Д. З. Чуйко [17], В.Н. Фомін [13], Й. Шумпетер, Р. Нельсон, Р. Акофф, Т. Веблен і багато інших. Але у їх дослідженнях використовувалося одне з понять “адаптація” чи “адаптивність”, при цьому не наводилася різниця між ними та не доводилося, у якому випадку яке поняття доречніше використовувати.

Постановка цілей

Мета роботи – визначити сутність понять “адаптація” та “адаптивність” в межах об’єкта дослідження соціально-економічних систем на мезорівні.

Задля досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання:

- виконати аналіз понятійного апарата адаптації та адаптивності соціально-економічних систем;
- обґрунтувати різницю та ідентичність між поняттями “адаптація” та “адаптивність” соціально-економічних систем;
- сформулювати нове бачення понять “адаптація” та “адаптивність” відповідно до об’єкта та предмета дослідження, а саме – соціально-економічної системи.

Виклад основного матеріалу

Спочатку поняття “адаптація” було введене біологами з метою описання різноманітних аспектів пристосування живих організмів до нових умов зовнішнього середовища, але достатньо швидко було запозичене представниками інших наук. Сьогодні поняття “адаптація” та “адаптивність” використовуються в різних галузях, і все ширше застосовуються для характеристики економічних, технічних і соціальних систем. Ці поняття використовуються не тільки в природничих, але і в технічних і суспільних науках, що свідчить про загальнонауковий статус цих понять.

Саме завдяки загальнонауковому статусу поняття “адаптація” та “адаптивність” дотепер не мають чіткого, усіма визнаного, визначення, як і усі поняття, які використовуються більш ніж в одній галузі знань. Сьогодні існує багато визначень цих понять, що свідчить про різнобічність їхнього використання, що наведено в табл. 1.

З наведеної таблиці бачимо, наскільки різноманітно трактується поняття “адаптація”. Більшість авторів розглядають “адаптацію” як процес.

Є.В. Чіженькова [16], І.А. Пітайкіна [11], В.М. Ячменьова [20] трактують адаптацію як процес пристосування параметрів господарюючих суб’єктів і систем загалом до нових, невизначених умов зовнішнього середовища, який забезпечує підвищення ефективності їх функціонування.

Так, Є.В. Чіженькова [16] визначає, що швидка адаптація до нестабільного ринкового середовища, до ринкової кон’юнктури, що постійно змінюється, — це найважливіше завдання кожного господарюючого суб’єкта.

І.А. Пітайкіна в своїй роботі [11] розглядає адаптацію державних унітарних підприємств та виділяє техніко-економічну і соціально-економічну сторони адаптації. Техніко-економічна сторона адаптації державних унітарних підприємств пов’язана з розвитком продуктивних сил, що передбачає перехід до нового технологічного устрою, де новим чинником є модернізація виробництва на основі інновацій. Вона характеризується техніко-економічною ефективністю, що виражається загальноприйнятими показниками ефективності виробництва: продуктивністю праці, фондівіддачею, матеріаловіддачею тощо. Соціально-економічна сторона адаптації пов’язана з розвитком виробничих стосунків, вдосконаленням організаційно-правових форм господарювання, покращанням (поліпшенням) соціальних умов для трудових колективів тощо. Ці дві сторони адаптації формують зміст принципів адаптації, що враховують соціальну складову розвитку виробництва і використання принципів ринкової організації для підвищення ефективності їх діяльності.

В.М. Ячменьова [20] підкреслює, що адаптація як процес або дія підприємства, орієнтована на будь-що, не може бути постійною величиною і змінюється в просторі та часі. За час становлення ринкової економіки в Україні процес адаптації підприємств пережив і продовжує переживати чотири стадії:

- адаптацію, орієнтовану на залучення до ринкової економіки (процес роздержавлення підприємств);
- адаптацію, орієнтовану на виживання в умовах жорсткої конкуренції (підприємства позбавлені державної і інвестиційної опіки);
- адаптацію, орієнтовану на освоєння “нових правил гри” в межах входження у ВТО тощо;
- адаптацію, орієнтовану на глобалізацію економіки й інші глобальні зміни зовнішнього середовища (парниковий ефект тощо).

Г.В. Козаченко [4] розглядає поняття “адаптація” в контексті економічної безпеки підприємства. Вона підкреслює, що насправді поняття “адаптація підприємств” є ширшим і до певної міри універсальним та

припускає внесення змін до його діяльності з метою забезпечення економічної безпеки. Ці зміни стосуються стратегічних цілей діяльності або тактики досягнення цих цілей, що супроводжуються змінами у внутрішніх системах і підрозділах у відповідь на зміни зовнішнього середовища, що відбуваються. Як мету адаптації підприємств до чинників дії зовнішнього середовища вона визначає забезпечення економічної безпеки підприємства за допомогою підвищення ефективності використання ресурсів, забезпечення балансу інтересів з суб'єктами зовнішнього середовища, зміцнення або збереження його ринкових позицій для забезпечення конкурентоспроможності продукції.

Таблиця 1

Інтерпретація поняття “адаптація”

№ з/п	Автор/Джерело	Визначення
1.	Encyclopedia Americana [21]	Адаптація є зсув в функції чи формі (структурі) щодо існування системи у певній сфері
2.	Вікіпедія [2]	У біології адаптація — пристосування живих організмів до умов існування, що змінюються в результаті зміни морфологічних і фізіологічних особливостей і поведінки
3.	Великий юридичний словник [1]	Адаптація — пристосування внутрішньодержавних правових норм, що діють, до нових міжнародних зобов'язань держави без будь-яких змін в його законодавстві
4.	Сучасний економічний словник [12]	Адаптація — пристосування економічних систем і її окремих суб'єктів, працівників до умов зовнішнього середовища, виробництва, праці, обміну, життя, що змінюються
5.	Економіко-математичний енциклопедичний словник [18]	Адаптація — це здатність системи виявляти цілеспрямовану поведінку, що пристосовується, в складних середовищах, а також це сам процес такого пристосування
6.	В.П. Казначев [3]	Адаптація у широкому сенсі — процес пристосування людини до умов місця існування, які все більшою мірою створює він сам внаслідок перетворення природи, спрямований на збереження, розвиток людини і досягнення головної мети: прогресу людини
7.	Т.Т. Ластасєв, А.А. Кайгородцев [6]	Адаптація — процес цілеспрямованої зміни параметрів, структур і властивостей системи у відповідь на дії зовнішніх і внутрішніх чинників для забезпечення ефективного функціонування системи і її елементів
8.	І.А. Мілослава [10]	Соціальна адаптація — це механізм соціалізації, що дає змогу особі (групі) активно включатися в різноманітні структурні елементи соціального середовища шляхом стандартизації ситуацій, що повторюються, що дає можливість особі (групі) успішно функціонувати в умовах динамічного соціального оточення
9.	Є.В. Чиженькова [16]	Адаптація — це процес пристосування параметрів господарюючих суб'єктів до невизначених умов навколишнього середовища, що забезпечує підвищення ефективності їх функціонування впродовж усього життєвого циклу
10.	І.А. Пітайкіна [11]	Соціально-економічна адаптація державних унітарних підприємств до ринкових умов — це процес пристосування організаційно-економічних і соціально-економічних стосунків, що складаються на усіх фазах процесу розширеного відтворення, з приводу підвищення ефективності використання державного майна, з одного боку, і посилення їх соціальної спрямованості – з іншого
11.	О.А. Пастухова [9]	У широкому сенсі під терміном “адаптація” слід розуміти якісні ознаки економічної системи, її підсистем і окремих елементів, що забезпечують її виживання і видозміну
12.	В.М. Ячменьова [20]	Під адаптацією будь-якої системи розуміється процес її пристосування до нових умов існування або діяльності
13.	Г.В. Козаченко [4]	Адаптація підприємств є певною мірою універсальним поняттям і передбачає внесення змін в його діяльність за для забезпечення економічної безпеки
14.	Г.І. Ханалієв [15]	Стосовно економічних систем, адаптацію необхідно розуміти як механізм економічних і соціальних регулювань, що дасть змогу системі зберігати (змінити) напрям і темп розвитку незалежно від зовнішніх чинників

Т.Т. Ластасєв, А.А. Кайгородцев [6] розглядають адаптацію як процес зміни параметрів системи у відповідь на дії зовнішніх і внутрішніх чинників. У межах своєї роботи вони розглядають режими функціонування і розвитку організаційно-економічного механізму агропромислової інтеграції і виділяють: параметричну адаптацію, “пасивну” структурну адаптацію та “активну” структурну адаптацію.

У режимі параметричної адаптації відбувається пристосування інтегрованої структури до умов зовнішнього середовища у межах “стандартних відхилень”, тобто зміни структури підсистеми, що управляє, не відбуваються.

У режимі “пасивної” структурної адаптації підсистема системи агропромислової інтеграції, що управляє, не може реалізувати актуальні цілі інтегрованої структури. Відбувається формулювання цілей розвитку агропромислової інтеграції. Далі відбувається реорганізація підсистем управління, яка володітиме достатньою різноманітністю для реалізації актуальних цілей. На основі проведеного циклу відбувається процес “навчання” підсистеми, що управляє.

“Активний” режим структурної адаптації має на увазі виконання системним органом адаптації функції прогнозування поведінки інтегрованого формування на підставі прогнозу розвитку зовнішнього середовища.

Внаслідок виконання цього режиму відбуваються попереджувальні структурні зміни підсистеми, що управляє, для того, щоб інтегрована структура мала можливість ефективно функціонувати в умовах майбутніх змін зовнішнього середовища.

У той самий час О.А. Пастухова [9] під терміном “адаптація” розуміє якісні ознаки економічної системи, її підсистем і окремих елементів, що забезпечують її виживання і видозміну.

Багато авторів, зокрема І.А. Милослава [10], Г.І. Ханалієв [15] розглядають адаптацію як механізм, який дозволить особі (групі), системі успішно функціонувати, зберігати (змінити) напрям і темп розвитку, незалежно від зовнішніх чинників.

Г.І. Ханалієв [15] у своїй роботі відзначає, що адаптація макроекономічного середовища автотранспортних підприємств до умов ринкового механізму господарювання є складною і супроводжується необхідністю ретельного аналізу економічного середовища, в якому відбувається пристосування господарюючого суб'єкта. Поряд з цим Г.І. Ханалієв визначає основні принципи адаптації, серед яких: комплексність, системність, економічна доцільність, екологічна доцільність, соціальний захист, економічність.

Отже, якби різноманітно не розглядалося поняття “адаптація”, це завжди якась зміна, кінцева ціль якої забезпечити ефективне функціонування системи в нових умовах. Так, у визначенні поняття “адаптація” використовуються такі ключові слова: процес, зсув, пристосування, механізм, здатність, якісна ознака. Це наведено в табл. 2.

У межах ключового слова визначається морфологічна класифікація сутності поняття “адаптація” за такими словосполученнями: процес зміни або пристосування; зсув функцій чи форм; пристосування до умов існування, до нового правового простору або умов зовнішнього середовища; механізм функціонування або регулювань; здатність виявляти; якісні ознаки забезпечення, що показано в табл. 3. Це дає можливість конкретизувати визначення і встановити мету поняття в межах його призначення.

Згідно з морфологічною класифікацією (з позиції мети в межах поняття) адаптація це:

- процес, необхідний для забезпечення ефективного функціонування системи і її елементів в нових умовах;
- пристосування, необхідне для удосконалення зовнішньої діяльності суб'єктів соціально-економічних систем національної економіки;
- зсув, необхідний для ефективного використання функцій чи форм;
- механізм, що дає змогу системі зберігати (змінювати) напрям і темп розвитку;
- здатність, необхідна для пристосування в складних середовищах;
- якісна ознака, необхідна для виживання і видозміни.

Таблиця 2

Морфологічний аналіз сутності поняття «адаптація»

Ключове слово	Сутність поняття в межах ключового слова
Процес	цілеспрямованої зміни параметрів, структур і властивостей системи у відповідь на дії зовнішніх і внутрішніх чинників для забезпечення ефективного функціонування системи і її елементів
	пристосування людини до умов місця існування, які все більшою мірою створює він сам внаслідок перетворення природи, спрямований на збереження, розвиток людини і досягнення головної мети: прогресу людини
	пристосування параметрів господарюючих суб'єктів до невизначених умов навколишнього середовища, що забезпечує підвищення ефективності їх функціонування впродовж всього життєвого циклу
	пристосування організаційно-економічних і соціально-економічних стосунків, що складаються на усіх фазах процесу розширеного відтворення, з приводу підвищення ефективності використання державного майна, з одного боку, і посилення їх соціальної спрямованості, – з іншого
	її пристосування до нових умов існування або діяльності
	внесення змін в діяльність підприємства задля забезпечення економічної безпеки
Зсув	в функції чи формі (структурі) щодо існування системи у певній сфері
Пристосування	живих організмів до умов існування, що змінюються в результаті зміни морфологічних і фізіологічних особливостей і поведінки
	внутрішньодержавних правових норм, що діють, до нових міжнародних зобов'язань держави без будь-яких змін в його законодавстві
	економічних систем і її окремих суб'єктів, працівників до умов зовнішнього середовища, виробництва, праці, обміну, життя, що змінюються
Механізм	соціалізації, що дозволяє особі (групі) активно включитися в різноманітні структурні елементи соціального середовища шляхом стандартизації ситуацій, що повторюються, що дає можливість особі (групі) успішно функціонувати в умовах динамічного соціального оточення
	економічних і соціальних регулювань, що дозволять системі зберігати (змінити) напрям і темп розвитку незалежно від зовнішніх чинників
Здатність	системи виявляти цілеспрямовану поведінку, що пристосовується, в складних середовищах, а також це сам процес такого пристосування
Якісна ознака	економічної системи її підсистем і окремих елементів, що забезпечують її виживання і видозміну

Морфологічна класифікація сутності поняття «адаптація»

Ключове слово	Визначення в межах ключового слова	Конкретизація визначення	Мета в межах поняття
Механізм	функціонування регулювань	особи чи групи в умовах динамічного соціального оточення	що дозволяє їм активно включатися в різноманітні структурні елементи соціального середовища шляхом стандартизації ситуацій
	функціонування	особи чи групи в умовах динамічного соціального оточення	що дозволить системі зберігати (змінити) напрям і темп розвитку незалежно від зовнішніх чинників
Зсув	функцій чи форм (структури)	щодо існування системи у певній сфері	для ефективного використання
Процес	зміни	параметрів, структур і властивостей системи у відповідь на дії зовнішніх і внутрішніх чинників	для забезпечення ефективного функціонування системи і її елементів
		діяльність підприємства	зادля забезпечення економічної безпеки
	приспосування	параметрів господарюючих суб'єктів до невизначених умов довкілля	що забезпечує підвищення ефективності їх функціонування впродовж усього життєвого циклу
		людини до умов місця існування, які все більшою мірою створює він сам внаслідок перетворення природи	спрямований на збереження, розвиток людини і досягнення головної мети – прогресу людини
		організаційно-економічних і соціально-економічних стосунків	для підвищення ефективності використання державного майна, з одного боку, і посилення їх соціальної спрямованості, – з іншого
до нових умов існування або діяльності	для визначення правових меж		
Приспосування	до умов існування	що змінюються в результаті зміни морфологічних і фізіологічних особливостей і поведінки	для розробки ефективної корпоративної політики
	до нового правового простору	що діє, до нових міжнародних зобов'язань держави без будь-яких змін в його законодавстві	для удосконалення зовнішньої діяльності суб'єктів ринкової економіки
	до умов зовнішнього середовища	виробництва, праці, обміну, життя, що змінюються економічних систем і її окремих суб'єктів, працівників	для удосконалення зовнішньоекономічної діяльності соціально-економічних систем національної економіки
Здатність	виявляти	цілеспрямовану поведінку	що пристосовується, в складних середовищах
Якісні ознаки	забезпечення	виживання і видозміни	економічної системи, її підсистем і окремих елементів

На підставі цього було встановлено, що адаптацію здебільшого різні автори розглядають як процес пристосування, зміни параметрів, складових і самої системи загалом. На відміну від адаптації адаптивність розглядається як властивість, здатність і характеристика системи, що ми далі й доведемо. Ідентичність цих понять полягає у тому, що кожне з них є необхідною складовою для виживання, ефективного функціонування соціально-економічних систем в нових умовах зовнішнього середовища, пристосування до них та своєчасного реагування на них.

Інтерпретацію поняття “адаптивність” вітчизняними та зарубіжними вченими-економістами наведено в табл. 4.

З табл. 4 зрозуміло, що поняття “адаптивність” розглядається з кількох позицій.

А.П. Максимович [7], Г.І. Ханалієв [14], В.Н. Фомін [13] визначають адаптивність як здатність пристосовуватися до різних умов, змін зовнішнього середовища.

Також А.П. Максимович [7] розглядає адаптивність з функціональної, структурної і поведінкової позиції. З функціональної точки зору адаптивність характеризує сутнісний момент капіталу господарюючого суб'єкта, його безперервність руху у напрямі самозростання вартості і забезпечення конкурентних переваг. Із структурної позиції, адаптивність пов'язана з усіма рівнями економічних стосунків, що складаються в процесі функціонування фірми. З поведінкової позиції, адаптивність є стратегічним управлінням бізнес-структурами, урахування усієї сукупності внутрі- і міжфірмових стосунків і макроекономічних параметрів.

Інтерпретація поняття “адаптивність”

№ з/п	Автор/Джерело	Визначення
1.	В.М. Ячменьова [20]	Адаптивність – це характеристика діяльності підприємства, здібність (властивість економічної системи) його до самозбереження, пристосування, структурної перебудови, перетворення, пристосування в умовах нестабільності
2.	Т.Т. Ластаєв, А.А. Кайгородцев [6]	Адаптивність – це властивість системи, що визначає її здатність успішно пристосовуватися до умов зовнішнього середовища, що змінюється
3.	А.П. Максимович [7]	Під адаптивністю економічної структури міста ми розуміємо її здатність пристосуватися до поточних змін навколишнього середовища, перебудувати свої елементи і взаємозв'язки між ними відповідно до трансформації зовнішнього середовища і внутрішніх перетворень
4.	І.Ю. Ладико, В. Г. Сумцов [5]	Адаптивність це характеристика підприємства природного типу, яка орієнтується на стабільність і повільні зміни зовнішнього середовища і встигає в таких умовах реагувати на виникаючі проблеми
5.	І.В. Максимчук [8]	Інвестиційна адаптивність будівельного комплексу регіону - це реакція на зміну чинників зовнішнього середовища за рахунок перебудови зв'язків і стосунків між суб'єктами
6.	Г.І. Ханалієв [14]	Визначаючи значення адаптивності як здатності системи пристосовуватися до змін середовища, можна визначити, що в сучасних умовах разом з конкурентоспроможністю вона є основою економічної стійкості діяльності підприємства
7.	К.С. Чуйко [17]	Адаптація корпоративної системи - інтегральна властивість, що полягає в пристосуванні до внутрішньофірмових і макроекономічних змін та в багатоаспектності, що виражаються в економічних стосунках
8.	В.Н. Фомін [13]	Здатність системи, організації або окремої людини пристосовуватися до різних умов навколишнього середовища називають адаптивністю

В.М. Ячменьова [20], І.Ю. Ладико, В.Г. Сумцов [5] розглядають адаптивність як характеристику діяльності підприємства, яка є необхідною складовою для його самозбереження, пристосування в умовах нестабільності і зміни зовнішнього середовища.

Для Т.Т. Ластаєва, А.А. Кайгородцева [6], К.С. Чуйко [17] адаптивність — це властивість, що полягає в її здатності успішно пристосовуватися до змін.

К.С. Чуйко [17] розглядає адаптивність ширше — з функціональної, структурної і поведінкової точок зору. З функціональної точки зору адаптивність характеризує сутнісний момент капіталу господарюючого суб'єкта, його безперервність руху у напрямі самозростання вартості і забезпечення стійких конкурентних переваг в стратегічній перспективі в умовах прискорення ринкових змін. Зі структурного боку, адаптивність пов'язана з усіма рівнями економічних стосунків, що складаються в процесі функціонування фірми. З поведінкової позиції адаптивність припускає стратегічне управління бізнес-структурами, облік усієї сукупності внутрі- і міжфірмових стосунків і макроекономічних параметрів.

Таблиця 5

Морфологічний аналіз сутності поняття “адаптивність”

Ключове слово	Сутність поняття в межах ключового слова
Властивість	системи, що визначає її здатність успішно пристосовуватися до умов зовнішнього середовища, що змінюється
	що полягає в пристосуванні до внутрішньофірмових і макроекономічних змін та в багатоаспектності, що виражаються в економічних стосунках
Реакція	на зміну чинників зовнішнього середовища за рахунок перебудови зв'язків і стосунків між суб'єктами
Здатність	пристосуватися до поточних змін навколишнього середовища, перебудувати свої елементи і взаємозв'язки між ними відповідно до трансформації зовнішнього середовища і внутрішніх перетворень
	системи пристосовуватися до змін середовища, можна визначити, що в сучасних умовах разом з конкурентоспроможністю вона є основою економічної стійкості діяльності підприємства
	системи, організації або окремої людини пристосовуватися до різних умов навколишнього середовища називають адаптивністю
Характеристика	діяльності підприємства, здібність (властивість економічної системи) його до самозбереження, пристосування, структурної перебудови, перетворення в умовах нестабільності
	підприємства природного типу, яка орієнтується на стабільність і повільні зміни зовнішнього середовища і встигає в таких умовах реагувати на виникаючі проблеми

На відміну від попередніх авторів, І.В. Максимчук [8] розглядає це поняття як реакцію на зміну чинників зовнішнього середовища за рахунок перебудови зв'язків і стосунків між суб'єктами.

Так, аналіз поняття “адаптивність” дав змогу виділити ключові слова, в межах яких воно розглядається. Це – властивість, реакція, здатність, характеристика (табл. 5).

У межах ключового слова визначимо класифікацію сутності поняття “адаптивність” за такими словосполученнями: властивість або здатність пристосовуватися, реакція на зміну, характеристика здібності (власності) та реакції (табл. 6). Це дає можливість конкретизувати визначення і встановити мету поняття в межах його призначення.

Таблиця 6

Морфологічна класифікація сутності поняття «адаптивність»

Ключове слово	Визначення в межах ключового слова	Конкретизація визначення	Мета в межах поняття
Властивість	пристосування	до умов зовнішнього середовища, що змінюються	для визначення критеріїв змін
		до внутрішньо фірмових і макроекономічних змін	
Реакція	на зміну	чинників зовнішнього середовища за рахунок перебудови зв'язків і стосунків між суб'єктами	для встановлення причин змін
Здатність	Пристосовуватися	до поточних змін навколишнього середовища перебудовувати елементи і взаємозв'язки між ними відповідно до трансформації зовнішнього середовища і внутрішніх перетворень	для визначення характеру поточних змін
		до змін середовища	для забезпечення економічної стійкості діяльності підприємства
		до різних умов навколишнього середовища	для ефективної діяльності системи, організації або окремої людини
Характеристика	здібності (власності)	системи до самозбереження, пристосування, структурної перебудови, перетворення, в умовах нестабільності	для визначення характеру та ступеня структурних змін
	реакції	підприємства на стабільність і повільні зміни зовнішнього середовища	

Згідно з морфологічною класифікацією адаптивність – це:

- властивість, необхідна для визначення критеріїв змін;
- реакція, необхідна для встановлення причин змін;
- здатність, необхідна для визначення характеру поточних змін і забезпечення економічної стійкості діяльності підприємства;
- характеристика, необхідна для визначення характеру та ступеня структурних змін.

Тепер перед нами стоїть вибір, яке з визначень адаптації та адаптивності нас цікавить відповідно до нашого об'єкта та предмета дослідження, а саме – соціально-економічної системи та особливостей її функціонування.

На підставі проведеного аналізу визначено, що надалі ми адаптивність використовуватимемо як характеристику соціально-економічної системи, необхідну для визначення характеру та ступеня структурних змін на мезорівні. Враховуючи це, адаптація розглядатиметься як процес, необхідний для забезпечення ефективного функціонування соціально-економічної системи і її елементів в нових умовах, орієнтованих на глобалізацію економіки й інші глобальні зміни зовнішнього середовища.

Висновки:

1. Вивченням понять “адаптація” та “адаптивність” займалися багато вітчизняних та зарубіжних учених-економістів. Серед них: І.А. Пітайкіна, О.А. Пастухова, В.М. Ячменьова, Р.І. Ханалієв, А.П. Максимович, Д.З. Чуйко, В.Н. Фомін, Й. Шумпетер, Р. Нельсон, Р. Акофф та інші. Але кожен з них використовував ці поняття у межах конкретного об'єкта та предмета дослідження.

2. Для визначення різниці та ідентичності між поняттями “адаптація” та “адаптивність” було використано морфологічний аналіз та морфологічну класифікацію.

3. На підставі цього було встановлено, що якщо адаптацію здебільшого різні автори розглядають як процес пристосування, зміни параметрів, складових і самої системи загалом, а адаптивність розглядається як властивість, здатність і характеристика системи. Ідентичність цих понять полягає у тому, що кожне з них є необхідною складовою для виживання, ефективного функціонування соціально-економічних систем у нових умовах зовнішнього середовища, пристосування до них та своєчасного реагування на них.

4. На підставі проведеного аналізу визначено, що надалі ми адаптивність використовуватимемо як характеристику соціально-економічної системи, необхідної для визначення характеру та ступеня структурних змін на мезорівні. Враховуючи це, адаптація розглядатиметься як процес, необхідний для забезпечення ефективного функціонування соціально-економічної системи і її елементів в нових умовах, орієнтованих на глобалізацію економіки й інші глобальні зміни зовнішнього середовища.

Перспективи подальших досліджень

У сучасних умовах ринкової трансформації адаптація та адаптивність соціально-економічних систем набуває усе більшої значущості. Тому аналіз цих понять у межах соціально-економічних систем будь-яких рівнів є перспективним. Подальші дослідження необхідно спрямувати в напрямку розробки методики оцінки рівня адаптивності та планування процесу адаптації соціально-економічної системи

1. Великий юридичний словник. – 3-тє вид., доп. і перераб.; під ред. проф. А.Я. Сударєва. — М.: ИНФРА-М, 2007. — 858 с.
2. Википедия Свободная энциклопедия [Электронный ресурс]. — Режим доступа [http // ru.wikipedia.org / wiki](http://ru.wikipedia.org/wiki).
3. Казначеев В.П. Некоторые медико-биологические вопросы адаптации человека / В.П. Казначеев, В.П. Лозовой // Медико-биологические проблемы адаптации населения в условиях Крайнего Севера. – Новосибирск, 1974. – С. 3–13.
4. Козаченко Г.В. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения: монография / Г.В. Козаченко, В.П. Пономарьов, О.М. Ляшенко. — К.: Либра, 2003. — 280 с.
5. Ладико І.Ю. Загальний менеджмент: навч. посіб. / І.Ю. Ладико, В.Г. Сумцов. — Луганськ: Вид-во Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, 2004. — 282 с.
6. Ластаев Т.Т. Механизм агропромышленной интеграции / Т.Т. Ластаев, А.А. Кайгородцев // Вестник КАССУ — 2006 — №4 — С. 10–12.
7. Максимович А. П. Программы повышения адаптивности экономической структуры муниципального образования: тез. докл. науч.-практ. конф.: в 2-х т. // Дни науки — 2004. — Озерск, 2004. — Т.2. — С. 46–47.
8. Максимчук И.В. Управление рисками, как фактор повышения инвестиционной адаптивности строительного комплекса: автореф. дис. ... канд. экон. наук: спец. 08.00.05 “Экономика и управление народным хозяйством” / И.В. Максимчук. — СПб., 2006. — 18 с.
9. Международный институт А. Богданова. Всероссийская Интернет-конференция. — Режим доступа: www.bogdinst.ru. — Пастухова Е.А. Адаптация экономической системы к изменениям внешней среды.
10. Милославова И.А. Понятие и структура социальной адаптации : автореф. дис. ... канд. фил. наук: спец. 09.00.00 “Социальная философия” / И.А. Милославова. — Л., 1974. — 24 с.
11. Питайкина И.А. Закономерности развития государственных унитарных предприятий России в рыночной экономике : автореф. дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.01 “Экономическая теория” / И.А. Питайкина — Пенза, 2006. — 23 с.
12. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. — М.: Инфра-М, 2006 — 564 с.
13. Фомин В.Н. Современный экономический словарь [Электронный ресурс]. — Режим доступа <http://www.ebk.net.ua/Book/Ses/u/0612.htm/>.
14. Ханалиев Г.И. Адаптационный процесс автотранспортных предприятий. — Ставрополь, 2005. — Деп. ВИНТИ РАН, № 1122-В. — 2005. — С. 115— 121.
15. Ханалиев Г.И. Развитие системы управления адаптацией автомобильного транспорта в условиях экономической среды : автореф. дисс. ... канд. эконом. наук: спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством» / Г.И. Ханалиев. — Ставрополь, 2006. — 21 с.
16. Чиженькова Е.В. Формирование экономического механизма адаптации хозяйствующего субъекта к рыночной среде: автореф. дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.01 “Экономическая теория” / Е.В. Чиженькова. — М., 2006. — 24 с.
17. Чуйко К.С. Формирование адаптивности фирмы в условиях ускорения рыночных изменений: автореф. дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.01 “Экономическая теория” / К.С. Чуйко. — М., 2007. — 25 с.
18. Экономико-математический энциклопедический словарь / гл. ред. В.И. Данилов-Данильян. — М.: Большая Российская Энциклопедия. — М.: Издательский Дом “ИНФРА-М”, 2003. — 688 с.
19. Ячменева В.М. Понятие “адаптация” и “адаптивность”: сходство и различие / В.М. Ячменева // Научный вестник Полтавского университета потребительской кооперации Украины. — 2008. — №1 (26). — С. 97–103.
20. Ячменьова В.М. Ідентифікація стійкості діяльності промислових підприємств: монографія / В.М. Ячменьова. — Сімферополь: Доля. — 2007. — 384 с.
21. Encyclopedia Americana. — 1963. — Vol. 1.